

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Seksuelle overgrep mot gutter: en unevnelig mistanke?

Kandidatnummer: 178

Eksamenskode: BVUH3900

Antall ord: 9839

Bachelor i barnevern - våren 2017

Høgskolen i Oslo og Akershus

Fakultet for samfunnsvitenskap

Innholdfortegnelse

1. Innledning	2
Problemstilling	3
Oppgavens siktemål og avgrensinger	3
Oppgavens struktur	4
2. Fremgangsmåte og begrepsbruk	5
Valg av litteratur	6
Problemstillingens begreper	6
3. Forskning om seksuelle overgrep mot gutter	8
Prevalens	9
Overgripers kjønn og relasjon til gutten	10
4. Heteronormative forventninger, myter og hemmelighold	11
Kan virilitetskravet og myter gjøre gutters overgrepserfaringer ujevnelige?	12
Kan stereotypier føre til at kontaktperson ikke mistenker overgrep mot gutter?	12
5. Juridisk og sosialpsykologisk forståelse vs. den subjektive opplevelsen	14
Mindre fokus på den utsattes subjektive opplevelse og mulige konsekvenser	14
Når opplevelsen av svik og det potensielt traumatiserende aspektet tilføyes	16
6. Barnevernfaglige vurderinger vs. hensyn til bestemmelser i straffeloven	18
Hindrer en anmeldelse det barnevernfaglige arbeidet?	18
Kan kontaktpersonen samtale med gutten når overgrepsmistanken er anmeldt?	20
7. Kontaktpersonens egne reaksjoner	22
Kan nysgjerrigheten overvinne avskyet?	23
8. Et vellykket arbeid trass motvind	24
Du ser det ikke før du tåler det	24
Kontaktpersonens reaksjoner kan være en ressurs	25
Et systematisk arbeid og blikk for helheten	26
9. Avslutning	28
10. Litteraturliste	30
Vedlegg 1	35
Vedlegg 2	36

1. Innledning

Ser du det lille barnet?
Vil du se? Orker du å se?
Kanskje er det ikke slik du tror
Kanskje er det bare fantasi
Kanskje går det over snart
Kanskje er det best å overse
Kanskje er det best å vente
Best for hvem?¹

Gjennom praksiserfaring i barneverntjenesten fikk jeg høre at overgepssakene ble opplevd som de vanskeligste å stå i for kontaktpersonene. Til sammenligning viser en studie at bare 13% av blivende barnevernpedagoger mener de hadde fått tilstrekkelig undervisning og kunnskap om seksuelle overgrep til å håndtere overgrepssaker (Øverlien og Moen 2016, 43). Utfallet av manglende kunnskap og faglig trygghet kan på en side være at ansatte i barneverntjenesten *ikke ser* eller fanger opp de ofte vage signalene som gis under samtaler med overgrepsutsatte, men kan også innebære at kontaktpersoner i barnevernet aktivt inntar en *passiv rolle* – hvor man vegrer seg for å gripe inn eller bagatelliserer det barnet eller foreldrene formidler (Sosial- og helsedirektoratet 2003, 11; Søftestad 2004; Stang 2013, 666). Under praksisperioden oppfattet jeg nærmest en todeling av reaksjoner fra foreldre når overgrepsmistanker ble bragt på banen: Noen hadde vansker med å ta inn over seg at kontaktpersonen i det hele tatt hadde mistanker om at deres barn kunne besitte overgrepserfaringer, mens andre understøttet mistanken. Jeg opplevde at de sistnevnte uttrykte frustrasjon over at ting ikke skjedde fort nok. En vedvarende samfunnskritikk mot barnevernet har tatt utgangspunkt i nettopp det at inngrep ikke skjer til rett til, eller med adekvate tiltak (Christiansen, Havnen og Havik 1998 i Dahle 2008, 11; Mossige 2008, 94).

Under praksisperioden ble overgrepssproblematikken en gjenganger i samtaletema mellom meg og ulike kontaktpersoner. Jeg opplevde at særlig to motpoler gikk igjen som forklaring på hva som kan medføre handlingslammelse. Hva om man anklager noen urettmessig for å forgripe seg på et barn, og da særlig en forelder? Hva om man bortforklarer symptomer og mistanker som noe annet enn overgrepsrelatert, og implisitt overlater barnet til vedvarende overgrep? Dette leder meg tilbake til budskapet i diktet sitert innledningsvis; for *hvem* er det best å avvente eventuelle mistanker?

¹ Dikt av Unni Wenche Lindberg 2001, gjengitt i Ikke stikka` - vi trenger hverandre 2004:2 s.9

I mitt siste studieår deltok jeg på et fordypningsverksted om incest og seksuelle overgrep, med ønske om å styrke min kunnskap innen emnet. Under verkstedet ble jeg imidlertid opptatt av det jeg oppfattet som et større fokus på jenter enn gutter. Jeg stilte meg spørrende til om det er sånn at gutter generelt blir viet mindre oppmerksomhet i overgrepssammenheng, eller om det var tilfeldig under verkstedet. Spørsmålene resulterte i at jeg begynte å søke opp litteratur om overgrepsutsatte gutter, hvorpå jeg kom over den nylig utgitte rapporten *Ser vi gutta? Gutter og menn utsatt for seksuelle overgrep* (Reform og FMSO 2017). Etter å ha lest denne satt jeg igjen med et spørsmål om hvorvidt seksuelle overgrep mot gutter et så stort kulturelt tabu at det kan påvirke vår faglige tenkning og handlekraft. Dette inspirerte meg til å løfte temaet overgrepsutsatte gutter i min bacheloravhandling.

Problemstilling

I denne oppgaven søker jeg å svare på følgende problemstilling: *hva kan påvirke kontaktpersoner i barnevernet sine skjønnsmessige beslutninger i arbeid med bekymringsmeldinger og undersøkelser med mistanke om seksuelle overgrep mot gutter?*

Oppgavens siktemål og avgrensinger

«Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle» er tittelen på Øverlien og Sogn (2007) sin første rapport som blant annet tar for seg kunnskapen om seksuelle overgrep hos blivende barnevernpedagoger. Det er min oppfatning at det foreligger bred enighet om at det er kunnskap som gjør oss i stand til å se og handle. Jeg undrer meg imidlertid om dette kan reduseres til en forståelse av at det gjelder kunnskap om symptomer og behandling av traumer? Nettopp symptomer og behandlingsperspektiver er vedvarende temaer i forskningslitteraturen knyttet til seksuelle overgrep (Larsen og Pedersen 2005 i Østby 2012, 19). Til tross for at dette utgjør viktige aspekter i det totale arbeidet med overgrepsutsatte kommer jeg ikke til å innta et fokus på symptomer eller behandling av traumer i denne oppgaven.

Mitt fokus retter seg mot hva som kan påvirke kontaktpersonens skjønnsmessige vurderinger og handlinger. Forskning viser at henleggelse av saker med mistanke om overgrep ofte skjer til tross for at vilkårene for å starte undersøkelse er oppfylt, jf. §4-3 i Lov av 17.juli 1992

nr.100 Lov om barneverntjenester (barnevernloven/bvl) (Kjær og Mossige 2013, 103). Med bakgrunn i dette vil jeg undersøke det samfunnsmessige fokuset på gutter som seksuelt overgrepsutsatte, såvel som generelle momenter som kan påvirke den barnevernfaglige vurderingen i møtet med overgrepssaker.

Jeg har valgt en relativt bred tilnærming til problemstillingen. Det er dermed mange momenter som kunne fordypet hver enkelt del. Blant annet vil ikke saksbehandlingsregler i særlig grad være inkludert. Ei heller samtalemetodiske tilnærminger, eller vurderingsmomenter i forhold til innhentet og tilgjengelig informasjon, for å nevne noe. Bakgrunnen for dette valget er basert på et ønske om å belyse at det er mange faktorer vi bør strebe etter å bli bevisst, ettersom våre forforståelser i stor grad bidrar til å prege hva vi oppsøker av informasjon, og hvordan vi forholder oss til innholdet i en bekymringsmelding. Gjennom å bli bevisst både potensielt negative og positive påvirkningsfaktorer kan det tenkes at sannsynligheten for at utsatte gutter gis rett hjelp til rett til kan økes, i tråd med bvl. §1-1.

Oppgavens struktur

I del 2 vil jeg beskrive fremgangsmåten og bakgrunnen for valg av begrepsbruk i denne oppgaven. I del 3 viser jeg til sentrale trekk ved forskningen om seksuelle overgrep mot gutter. I del 4 går jeg nærmere inn på heteronormativitet og stereotypiers potensielle innvirkning på kontaktpersoner. I del 5 ser jeg nærmere på ulike forståelser av hva seksuelle overgrep er. I del 6 belyses møtet mellom barnevernfaglige og strafferettslige vurderinger. I del 7 kommer jeg inn på kontaktpersoners potensielle reaksjoner og mestringsstrategier i møte med overgrepssaker. I del 8 vil jeg vise til at en bevisstgjøring rundt de skjulte prosessene vi utsettes for kan bidra til at kontaktpersoner trass potensielle hindringer kan komme i posisjon til å hjelpe.

2. Fremgangsmåte og begrepsbruk

Jeg har benyttet meg av fagstoff fra både studiets pensumlister og annen relevant litteratur jeg har funnet gjennom *avansert søk* i Oria. Der kombinerte jeg søkeord som incest/overgrep OG gutt*/mann/menn, utfordr* og barnevern*. Utover dette har jeg brukt offentlige dokumenter og veiledere for å supplere informasjonen som er trukket frem i utvalgt litteratur. Google har bidratt til at jeg fant ulike temahefter. Jeg har også vært i kontakt med forskeren Torbjørn Herlof Andersen, som har viet mye tid og fokus på overgrep mot gutter, og Jarle Holseter, som er leder for organisasjonen Utsatt mann. Disse har bidratt til refleksjoner og kommet med innspill som har vært nyttige i skriveprosessen.

Oppgaven har en hermeneutisk innfallsvinkel, og baserer seg på litteraturstudie; en gjennomgang og fortolkning av andres tekster. Basert på et ønske om å sammenligne forskningsresultater har jeg benyttet både eldre og nyere litteratur. For å belyse ulike momenter som kan fremme eller hemme kontaktpersoners hensiktsmessige tilnærming i overgrepssaker generelt har jeg valgt ut både litteratur som eksplisitt tar for seg overgrepsutsatte gutter, og litteratur som handler om overgrep mot barn generelt. Dette kan være en svakhet i forhold til problemstillingens fokus på gutter. Bakgrunnen for valget er at jeg tenker at kjønn ikke er eneste kilde til påvirkning når vi står overfor en melding hvor det kan mistenkes at en gutt er utsatt for overgrep. Dette gjenspeiles i den generelle litteraturen om overgrep.

Flere av mine kilder er fagfellevurdert, noe som innebærer at de er innholdsmessig kvalitetssikret av upartiske eksperter. Det kan være viktig for min oppgaves validitet og reliabilitet. Fortolkning av forskningsresultater innebærer imidlertid en fortolkning av et allerede fortolket materiale. Derfor har jeg forsøkt å være kritisk i mine refleksjoner, og vært bevisst å kreditere kilder som har ledet opp mot disse refleksjonene. Likeså er det verdt å nevne at mitt litteraturutvalg er begrenset, og samtidig basert på en prioritering ut fra ønsket om å belyse påvirkningsfaktorer. Følgelig kunne funnene vært annerledes om jeg hadde gjennomgått ytterligere forskning. Likeså kunne flere momenter blitt tilføyd. Dette betyr at de faktorer jeg har trukket frem ikke belyser alle potensielle påvirkningsfaktorer. Den brede tilnærmingen til problemstillingen innebærer også en fare for å ikke gå tilstrekkelig i dybden på de momentene jeg trekker frem. En styrke er imidlertid at jeg ikke ensidig årsaksforklarer at henleggelse kan skje ut fra en enkeltstående påvirkningsfaktor.

Valg av litteratur

Litteraturen jeg har tatt i bruk er skrevet av fagfolk med relevant utdanning, erfaring og kunnskap fra barnevern- og overgrepfeltet.

Den amerikanske psykologen og forskeren Richard B. Gartners bok *Betrayed as boys* fra 1999, samt den norske sosionomen og forskeren Torbjørn Herlof Andersens bok *Sårbar og sterk. Menn som har vært utsatt for seksuelle overgrep* fra 2012, er brukt for å belyse forskningskunnskap om overgrepsutsatte gutter.

Gudrun Brottveit er kriminolog med doktorgrad innen barnevernfeltet. Sammen med psykologiprofessor Svein Mossige, som har forsket mye på seksuelle overgrep mot barn, står hun for en god del av mitt teoretiske referansegrunnlag når jeg belyser møtet mellom barnevernrett og strafferett.

Kari Killén og Siri Søftestad er forskere som begge har vært bidragsyttere til pensumlitteraturen i studieforløpet, og er utdannet henholdsvis sosionom og barnevernpedagog. Sammen med forsker og psykologspesialist Atle Dyregrov står disse bak sentrale deler av litteraturen jeg har valgt ut om fagfolks potensielle reaksjoner i omsorgssvikt- og overgrepssaker.

Problemstillingens begreper

Jeg har valgt den profesjonsnøytrale betegnelsen *kontaktperson* fremfor saksbehandler eller barnevernpedagog. Først og fremst på bakgrunn av at fagfolk med annen utdanning enn barnevernpedagoger kan besitte rollen. Likeså er det i tråd med Forandringsfabrikkens arbeid med å erstatte «byråkratspråket» til begreper som barn og unge lettere kan forstå og forholde seg til. Barnevernproffen Alexander fra Forandringfabrikken er sitert på følgende utsagn: «En saksbehandler er en som behandler en sak, mens en kontaktperson er en person du har kontakt med, en du kan snakke med» (Altaposten 2015²). Jeg er av den oppfatning at begrepet kontaktperson dermed kan fungere mindre objektivt overfor barn og unge vi kommer i kontakt med gjennom barneverntjenesten.

2 <http://www.altaposten.no/lokalt/nyheter/2015/10/27/%E2%80%93-Vil-vil-ikke-v%C3%A6re-en-%C2%ABsak%C2%BB-11737065.ece> (28.03.2017)

Jeg vil gjennomgående variere mellom bruken av betegnelse (overgrep)utsatte og utsatt for (seksuelle) overgrep. Det kan tenkes at det er lettere å identifisere seg som utsatt enn som offer. Kvalheim (2011 i Østby 2012, 14) hevder imidlertid at benevnelser kan bidra til å «pynte» på situasjonen, og argumenterer for å bruke begreper som voldtekt, voldtektsoffer og voldtekstmann. Jeg lener meg til Sosial- og helsedirektoratets (2007) forståelse. Her understrekes at overgrepetsbegrepet kan nå ut til flere enn begrepet voldtekt, som per definisjon forutsetter seksuell omgang, jf. §§291 og 292 i Lov av 20. mai 2005 nr. 28 Lov om straff (straffeloven/strl.). På bakgrunn av det overnevnte finner jeg det mest hensiktsmessig å benytte meg av benevnelser som overgrep og utsatt.

Med skjønnsmessige avgjørelser menes å ta i bruk kombinasjonen av juridisk kunnskap, fagkompetanse og etisk bevissthet, jf. NOU 2000:12. Man kan si at det er brukt faglig skjønn når en avgjørelse er veloverveid og ulike hensyn og fakta er nøye vurdert i forhold til hverandre innen man treffer en avgjørelse (Hanssen mfl. 2010, 21). Skjønnen kan med andre ord forstås som en forutsetning for å ivareta det enkelte barnets behov, altså barnets beste, på en forsvarlig måte, jf. bvl. §4-1.

3. Forskning om seksuelle overgrep mot gutter

Fagfolk understreker at seksuelle overgrep mot gutter over tid har vært underkommunisert, og ikke blitt viet like mye oppmerksomhet som overgrep mot jenter. Dette gjelder både både politisk, i massemedier og i forskningssammenheng (Søftestad 2008, 137; Andersen 2012, 127). Så sent som i 1996 hevdet Siegel (i Gartner 1999, 19) at et mindre fokus innen forskningen reflekterer at gutter i liten grad er utsatt for seksuelle overgrep. Jeg stiller meg spørrende til om det faktisk *er* slik at gutter er utsatt for overgrep i mindre grad enn jenter. Forskere viser til at overgrep mot gutter skjer overalt; på tvers av religioner, kulturer og geografiske områder, og at det heller ikke er et historisk sett nytt fenomen (Isely 1997; Jones 2000 i Andersen 2012, 29). Innen faglitteraturen, i informasjonsbrosjyrer og mediebildet, såvel som karakterer i underholdningsfilmer, er det derimot jenter som oftest skisseres som utsatte (Søftestad 2008, 137). Motsatt blir overgrep mot gutter ofte fremstilt humoristisk (Andersen 2012, 162). Kan det tenkes at dette påvirker tanken om at færre gutter er utsatt for overgrep, eller gutters opplevelse av å kunne stå frem med sine erfaringer?

Da Finkelhor (i Gartner 1999, 19) i 1984 gjennomgikk ulike studier om seksuelt misbruk av gutter konkluderte han med at vi er «in crying need of research». Særlig etterlyste han kunnskap som kunne fylle kunnskapshull om ulikheter mellom overgrepserfaringer mellom jenter og gutter. Nær 30 år senere oppfatter jeg Andersen (2012) nærmest som en talsmann for at opplevelsen av et overgrep først og fremst er menneskelig, ikke kjønn. En søken mot likheter og ulikheter, hva angår konsekvenser og senskader på tvers av kjønn, innebærer implisett en risiko for å skape motsetninger som ikke medfører noe nyttig for de det gjelder (ibid, 149). I forhold til barneverntjenestens arbeid vil dette være et nyttig aspekt å ta med seg. Kjernen i arbeidet, uavhengig kjønn, vil være å få tak i det enkelte barnets *subjektive* opplevelse av seg selv, sitt liv og sine erfaringer. Den subjektive opplevelsen henger tett sammen med å kunne handle til barnets beste, jf. bvl. §4-1. Når man leter etter subjektive fortolkninger blir generaliserte forskjeller mellom kjønn mindre viktig.

Subjektive fortolkninger hos gutten kan på sin side være vanskelig å få tak i. Nyere forskning viser til en latensperiode på gjennomsnittlig 17,2 år blant overgrepsutsatte, uten å differensiere mellom kjønn (Steine mfl. 2016, 898). Et vedvarende funn innen forskningen er imidlertid at *gutter i større grad enn jenter velger ikke å fortelle om sine overgrepserfaringer*. Både Gartner (1999), Søftestad (2008), Andersen (2012) og Kolstad og Smith (2015) understøtter dette.

Eide-Midsand (1989) legger til at hans erfaring, sett fra en terapiprosess, tilsier at gutter kan trenge lengre tid enn jenter for å fortelle om overgrep. Tiden for å vurdere en bekymringsmelding, og gjennomføre en undersøkelse, vil imidlertid være begrenset til henholdsvis senest innen en uke, og senest innen 3 måneder, jf. bvl. §§4-2 og 4-3. Når mange venter med å fortelle om sine overgrepserfaringer, om de i det hele tatt står frem, kan det tyde på at det kan være vanskelig for kontaktpersonen å vite med sikkerhet om bekymringer om overgrep er berettiget. Kanskje kan manglende innsikt i barnets subjektive opplevelse kombinert med begrenset tid til å fatte beslutninger belyse hvorfor det oppleves vanskelig for kontaktpersoner å handle adekvat i overgrepssaker, slik min erfaring fra praksis tilsier?

Prevalens

Forskning som tematiserer gutter som overgrepsutsatte viser store variasjoner når det kommer til antatt prevalens, både i norsk og internasjonal sammenheng (Gartner 1999; Andersen 2012; Reform og FMSO 2017). Et konservativt anslag indikerer at 5% av verdens menn er utsatt for seksuelle overgrep innen de fyller 18 år (Sætre 1997 i Andersen 2012, 30). Sett ut fra gjennomgang av tilgjengelig norsk forskning anslås det at 10% er et realistisk *minimum* antall gutter som utsettes for seksuelle overgrep innen fylte 18 år i Norge (Reform og FMSO 2017, 12). Prevalensestimaterne i de ulike studiene som er gjennomgått spenner seg fra så lite som 1,4% til hele 25% (ibid, 14). Det er verdt å merke seg at faktorer som aldersforbehold, definisjoner av overgrep og hvordan spørsmål om overgrepserfaring er stilt kan være avgjørende for hvilke svar som kommer frem (Gartner 1999, 22; Reform og FMSO 2017, 12). Hvordan definisjoner kan bidra til anledningen til å fortolke en hendelse som et overgrep kommer jeg tilbake til i del 5. Jeg vil i det videre argumentere for viktigheten av det Andersen (2012, 30) fremmer i sine standpunkt: «Viktigere enn både omfang og hyppighet er det uomtvistelige faktum at det skjer». Følgelig må heller ikke overgrep mot gutter reduseres til «eksotiske beretninger om noe som skjer et annet sted» (ibid, 10).

Overgriperens kjønn og relasjon til gutten

Løvgren mfl (2016, 84) har sammenlignet forskningsfunn fra 2007 og 2015 knyttet til overgriperens kjønn: I 2007 var utsatte gutters overgriper i 47% av tilfellene kvinnelig, og i 53% av tilfellene mannlig. I 2015 svarte 68% at overgriperen var kvinne, og 32% at overgriper var mann. Til tross for at det kan se ut som at flere kvinner forgriper seg enn før, er det verdt å merke seg at fokuset rundt kvinnelige overgripere øker (Haugland mfl. 2011). Kanskje påvirker det økte fokuset også gutter som er utsatt av en kvinnelig overgriper sin opplevelse av at det er mulig å få sine overgrepserfaringene anerkjent?

Forskere finner imidlertid at kvinnelige overgripere oftest forgriper seg i nære relasjoner, og at relasjonens betydning kan medføre flere senskader (Johansson-Love og Fremouw 2009 og Denov 2004 i Haugland mfl. 2011). At kvinner oftest forgriper seg i nære relasjoner kan på sin side tenkes å ha betydning for et valg om hemmelighold. Fagfolk poengterer at barn er lojale overfor sine omsorgsgivere, uavhengig om omsorgen har vært god eller svikefull (Bunkholdt og Sandbæk 2013, 266). Hvis det stemmer at hemmeligholdet kan stamme fra relasjonens betydning, kan det også forklare faren for flere senskader. Kirkengen (2005 i Søftestad 2008, 51) knytter nemlig hemmelighold til senskader. Uavhengig dette kan det tyde på at den utsatte guttens relasjon til overgriperen kan påvirke hvilken informasjon en kontaktperson oppnår, og må basere sine skjønnsmessige beslutninger på.

4. Heteronormative forventninger, myter og hemmelighold

Andersen (2012) belyser det heteronormative perspektivet for å skissere hvordan stereotypier og myter om overgrepsutsatte gutter kan oppstå, og bidra til å gjøre det vanskelig for overgrepsutsatte gutter å fortelle om sine overgrepserfaringer. Det heteronormative perspektivet bygger på en todelt kjønnsoppfatning, hvor heteroseksualitet er det normativt forventede i samfunnet. Ut fra dette forventes gutter å være maskuline. Andersen påpeker i forbindelse med dette at de maskuline forventningene medfører at stereotypier og myter om hvordan en gutt skal og bør være, og hva han skal og bør gjøre, kan vokse frem.

Blant myter som presenteres i litteraturen om overgrepsutsatte gutter finner man at gutter ikke kan bli seksuelt misbrukte, at kvinner ikke forgriper seg, og at utsatte gutter utvikler seg til å bli homofile eller overgripere (Gartner 1999; Andersen 2012). Til tross for at det ikke foreligger noen indikasjoner på at gutter i mindre grad opplever senskader, synes det å være slik at det oftere stilles spørsmålstegn når overgrepsutsatte gutter opplever reaksjoner i ettertid (Andersen 2012, 31). Jeg vil knytte forventede reaksjoner etter overgrep til hvordan vi ser på gutter: På tvers av landegrensene, er at det er jenter som er følsomme, mens gutter er uavhengige og selvsikre (Bø 2012, 62). Å vise følelser kan følgelig knyttes til feminitet, og synliggjør hvordan både en utsatt gutt og omgivelsene kan stille spørsmål som «hvorfors jeg/han ikke bare nei?» i etterkant av et overgrep. Rollen som gutt og rollen som offer kan med andre ord oppleves grunnleggende uforenlig (Søftestad 2008, 137). Det kan tenkes at valget om å forsvare mannligheten lettere enn å forsvare offerrollen. Overgrepsutsatte gutters indre kamper kan imidlertid bygge på den konfliktfulle motsetningen mellom ønsket om å leve opp til maskulinitetsnormen, mens offerrollen oppleves som et bevis på at han likevel ikke er «mann nok» (Gartner 1999, 59).

Problemet, slik jeg oppfatter det, er at en overgrepsutsatt gutt i møte med maskulinitetsnormen opplever et brudd med mannlighetsidealet uansett hvem overgriper er. Er overgriperen en kvinne bryter det med tanken om at gutten er den som tar initiativ til seksualitet, mens dersom overgriper er mann kan det føre med seg frykt for selv å bli ansett som homofil eller senere overgriper (Søftestad 2008, 137).

Kan virilitetskravet og myter gjøre gutters overgrepserfaringer ujevnelige?

Rolleteorien kan benyttes for å belyse og forstå hvordan forventninger til ulike roller legger føringer for handlinger gjennom en visshet rundt reaksjonene som kan oppstå (Garsjø 2011, 202). I lys av rolleteorien forstår jeg samfunnets virilitetskrav overfor gutter som en faktor som kan resultere i at den overgrepsutsatte gutten står igjen med en redusert mulighet til å beskrive erfaringen som et overgrep uten å bli møtt med sosiale sanksjoner. Forskere understreker at brudd med maskulinitetsnormen kan føre til latterliggjøring og undertrykkelse (Gartner 1999, 68; Andersen 2012, 46). Maskuline forventninger synes å influere og påvirke selv de overgrepsutsatte guttene som rasjonaliserer mannsidealet til å være utelukkende negative og kunstige forventninger som de ikke kan leve opp til. Det kan stamme fra at også de vet at normbruddene trolig blir møtt med undertrykkelse og latterliggjøring. Vissheten om de potensielle reaksjonene fra omgivelsene kan slik gjøre overgrepserfaringer ujevnelige. Kravet om virilitet kan sies å holde overgrepsutsatte gutter i et jerngrep når det kommer til å holde sine erfaringer hemmelige (Andersen 2012, 103).

Eide-Midsand (1989, 595) har i sitt arbeid erfart at «angsten for ikke å framstå mandig nok – for å bli oppfattet som pysete, redd og sårbar – er en sterk motiverende faktor for hemmeligholdelse hos gutter helt ned i førskolealder». Slik jeg tolker det handler hemmeligholdet om en strategi som brukes for å oppfylle ønsket om å beskytte seg fra ytterligere nedverdigelser. Hemmelighold kan på sin side føre til at kontaktpersonen ikke besitter nok opplysninger i meldings- og undersøkelsesfasen til å iverksette tiltak etter barnevernlovens kapittel 4.

Kan stereotyper føre til at kontaktpersoner ikke mistenker overgrep mot gutter?

Det finnes fagfolk som understøtter at stereotypiske forestillinger kan påvirke det faglige blikket i negativ retning, slik at kunnskap og kompetanse forblir underutviklet (Bakketeig 2001 i Dahle 2008, 14). Jeg vil se dette opp mot hvordan det snakkes om seksuelle overgrep: Overgrepsdebatten er i stor grad preget av menn som dominerende og kvinner som undertrykkede (Taylor 2001 i Andersen 2012, 111). Både Gartner (1999) og Andersen (2012) trekker frem at når en kvinne står bak overgrep kamoufleres det ofte som omsorg eller en form for opplæring fra kvinnens side. Likeså har jeg tidligere vist til at gutters overgrepserfaringer gjerne blir gjenstand for vitsing, og at gutter i mindre grad snakker om sine

overgrepserfaringer og oppsøker hjelp. Kan man ut fra dette tenke seg at gutter står i fare for lettere å bli oversett som potensielt overgrepsutsatte når en bekymringsmelding ankommer barneverntjenesten?

Fagfolk presiserer at når forforståelser rundt innholdet i en bekymringsmelding blir for sterke, kan det føre til at kontaktpersonen utelukkende leter etter informasjon for å bekrefte nettopp denne antakelsen (Strandbu 2011, 92). Hvis kontaktpersoner inntar en tanke om at kvinner ikke forgriper seg, og at gutter ikke utsettes for overgrep, kan det kanskje tenkes at denne forforståelsen i ytterste konsekvens tas med inn i faglige vurderinger. Det kan tyde på at det er en mulig konsekvens, om man ser på kombinasjonen av et mindre fokus rundt gutter som utsatte og kjønnsstereotyper opp mot muligheten for at faglige vurderinger påvirkes av begge deler. Hvorvidt dette faktisk er tilfelle er imidlertid vanskelig å svare på.

Jeg vil imidlertid argumentere for at det kan være nødvendig at vi som kontaktpersoner aktivt prøver å gjøre oss bevisst hvordan stereotyper og forforståelser generelt *kan* påvirke oss. At vi jobber med oss selv, og prøver å bli kjent med hvorvidt vi har motforestillinger om at gutter kan være overgrepsutsatte, og hva dette eventuelt kommer av. Dette vil være i tråd med det Røkenes og Hanssen (2012) er opptatt av: hvor viktig det er å bli kjent sine forforståelser og forutsetningene for våre handlingsalternativer. Forforståelser om overgrep mot gutter er følgelig en faktor som er verdt å være bevisst, fordi måten vi forstår noe på kan begrense vår fortolkning og våre handlingsvalg (ibid, 104).

5. Juridisk og sosialpsykologisk forståelse vs. den subjektive opplevelsen

I straffelovens annen del, redegjøres det for ulike straffbare handlinger. Herunder ligger kapittel 26, som tar for seg ulike seksuallovbrudd. Flere av bestemmelsene retter seg spesifikt til overgrep mot barn, og beskriver relativt eksplisitt hvilke typer overgrep som hører inn under ulike kategoriseringer. Potensielle straffutmålinger ses opp mot det som kan sies å være skisserte alvorlighetsgrader av overgriperens handlinger i disse bestemmelsene. Den sosialpsykologiske forståelsen bygger derimot på ulike momenter fremmet i sosialfaglig, psykologisk og sosiologisk litteratur. I en sosialpsykologisk kontekst vil et seksuelt overgrep til motsetning fra den juridiske presiseringen sjeldent være beskrevet eller kategorisert på samme måte. Blant annet vil potensielle reaksjoner trekkes frem. I det videre vil jeg se nærmere på noen beskrivelser av hendelser og reaksjoner, og se på potensielle konsekvenser av å vektlegge en gitt forståelse av overgrep.

Mindre fokus på den utsattes subjektive opplevelser og mulige konsekvenser

Straffeloven skiller mellom seksuell atferd, handling og omgang. I Ot.prp.nr.22 (2008-2009) punkt 7.4.1 redegjøres det for hvilke handlinger som tenkes å ligge innen de ulike kategoriene: *Seksuell omgang* innebærer samleie eller samleielignende forhold. Dette kan for eksempel være innføring av penis, fingre eller gjenstander i den utsattes munn eller endetarmsåpning, samt masturbasjon og oralsex, jf. strl §§291 og 292. Ved *seksuell atferd* foreligger ingen fysisk kontakt mellom overgriperen og den utsatte gutten. Dette kan for eksempel gjelde seksuelt krenkende eller uanstedige ord og handlinger som blotting og slibrighter. Fremvisning av pornografisk materiale vil også falle inn under kategorien. En *seksuell handling* kjennetegnes derimot av at handlingen involverer direkte kontakt mellom overgriperen og den utsatte. Et typisk eksempel er beføling av penis, i utgangspunktet både innenfor og utenpå klær.

Hvis den utsatte gutten er under 14 år vil imidlertid overgriperens berøring av guttens nakne penis bli kategorisert som *kvalifisert seksuell handling*. Kvalifisert seksuell handling er ment å skissere handlinger som ligger i grenseland mellom seksuell handling og omgang. Disse handlingene overføres da til betydningen av seksuell omgang, jf. strl. §299. Både seksuell omgang, kvalifisert seksuell handling og *handling som tilsvarer seksuell omgang med seg*

selv betegnes som voldtekt når gutten er under 14 år, jf. strl. §299. Voldtektbenevnelsen blir brukt for å understreke alvorret av et seksuelt overgrep mot et yngre barn (Ot.prp.nr.22 (2008-2009), 14). Når det kommer til handlinger som tilsvarer seksuell omgang med seg selv, kan dette for eksempel gjelde når gutten blir tvunget til å innføre gjenstander i endetarmsåpningen eller masturbere seg selv. Juridisk skilles det også mellom *voldtekt* og *grov voldtekt*. Hvorvidt voldtekten er grov vurderes ut fra faktorer som guttens alder, om overgrepet var begått av flere i fellesskap, var særlig smertefull eller krenkende, omhandlet gjentatte overgrep eller resulterte i omfattende skade – inkludert seksuelt overførbar sykdom, jf. strl. §301, 2.ledd bokstav a-e.

Det jeg her har forsøkt å skissere er at straffeloven viser til at noen typer overgrep skal vurderes som grovere enn andre, men i mindre grad tar høyde for hvordan krenkelsen i ettertid oppleves av gutten. Det medfører at man ikke har noen umiddelbar innsikt i hvordan en overgrepsutsatt gutt opplever sine erfaringer når man baserer seg på disse beskrivelsene. Kan overgrep sett ut fra en straffbar kategorisering legge føringer for hvordan en gutt kan fortolke sine erfaringer? Jeg har tidligere vist til prevalensestimater knyttet til overgrepsutsatte gutter på henholdsvis 5 og 10%. Ser man nærmere på resultatene finner man at bak estimatet på 5% ble det forutsatt at overgrepene involverte fysisk kontakt, mens estimatet på 10% også inkluderte overgrep hvor det ikke forelå fysisk kontakt mellom overgriperen og den utsatte (Andersen 2012, 30; Reform og FMSO 2017, 12). Definisjoner kan følgelig få betydning for forskningsresultater. Hva om en utsatt gutts erfaringer ikke kategoriseres som grove nok til å falle inn under omgivelsenes definering av et overgrep? Hvilke muligheter har han da til å gi eventuelle reaksjoner mening?

Enkelte fagfolk trekker også frem at samfunnsdiskursen tar utgangspunkt i at seksuelle overgrep først og fremst er en straffbar handling, både på folkemunne og i veiledere om barneverntjenestens arbeid (Brottveit 2014, 212). Kan kontaktpersoner sett ut fra dette stå i fare for å se etter et forventet reaksjonsmønster hos den utsatte gutten basert på overgrepets alvorlighetsgrad? Det er selvfølgelig ingen selvfølge at det skjer, men belyser en faktor som i ytterste konsekvens kan medføre bagatellisering eller problemsforskyvning i forhold til det en utsatt gutt formidler.

Når opplevelsen av svik og det potensielt traumatiserende aspektet tilføyes

Vanlige sosialpsykologiske presiseringer kan være at et seksuelt overgrep dreier seg om en handling som skjer mot den utsatte guttens vilje, på et tidspunkt hvor han ikke var moden nok til å kunne gi et informert samtykke, eller som på en eller annen måte krenket hans integritet (Øverlien 2012, 23). En annen vanlig presisering er at guttens behov blir satt til side til fordel for overgriperens tilfredsstillelse (BFD 2005, 4). Slik tydeliggjøres at seksuelle overgrep ikke bare handler om en straffbar handling, men også bør vurderes som omsorgssvikt og en potensielt traumatiserende hendelse. Gartner (1999) legger stor vekt på begrepet svik i sin bok *Betrayed as boys*. Han poengterer at sviket i denne sammenheng handler om at overgrep er langt mer komplekst for psyken enn selve overgrepet i fysisk forstand (ibid, 13). Dette kommer også til syne i relasjonsperspektivet, som er blant perspektivene som belyser aspekter ved den sosialpsykologiske forståelsen. Innen dette perspektivet utfordres en redusert forståelse av seksuelle overgrep som en eller flere enkeltstående hendelser med et gitt innhold (Søftestad 2008, 47). Blant annet tilføyes hvilke konsekvenser et overgrep kan ha for gutten relasjonelt sett. På bakgrunn av en grunnleggende mangel på trygghet i enkelte relasjoner, kan utsatte gutter også stå i fare for å utvikle frykt for å inngå i nye relasjoner (Gamst 2011, 37).

På den ene siden erkjenner den sosialpsykologiske forståelsen at et enkeltstående overgrep kan føre til like mange konsekvenser som vedvarende overgrep. I litteraturen synliggjøres dette ved å løfte betydningen av latent vold. Latent vold innebærer at man gjennom å ha vært utsatt for vold også kan etablere en visshet om at det man er utsatt for, eller har vært vitne til, kan skje igjen. Påkjenninger som dette er i stor grad nedbrytende (Gamst 2011, 82). Sagt med andre ord kan innvendige sår være mer ødeleggende for utviklingspotensialet enn selve overgrepet (Killén 2015, 49). En overgrepsutsatt gutts utviklingsmuligheter kan med andre ord forringes av at han kontinuerlig går rundt og engste seg for nye overgrep. Selv når en utsatt gutt ikke opplever ansvar eller skyld for det han har vært utsatt for, kan han oppleve reaksjoner som kan føre til skjevutvikling (Jensen 2007, 298). Både søvn- og konsentrasjonsvansker, vansker med emosjonell regulering, nedsatt selvfølelse og sosial tilbaketrekking kan påvirke lærepotensialet i for eksempel skolesammenheng og vennerelasjoner som anses som en viktig sosial støtte og beskyttelsesfaktor i oppveksten (ibid, 302). Killén (2015, 75) understreker at omsorgssvikt i større grad bør anerkjennes som en frarøvelse av selve barndommen.

Samtidig understrekes at stressorer, som blant annet seksuelle overgrepserfaringer, i utgangspunktet bare er *potensielt* traumatiserende (Jensen 2007, 297). Følgelig blir ikke alle overgrepsutsatte gutter traumatiserte. Fagfolk hevder at reaksjonene stammer fra hvordan den enkelte utsatte gutt subjektivt opplever sin erfaring (Gamst 2011, 87). Da blir det ingen lineær forklaring mellom hva han er utsatt for, og hvilke konsekvenser det fører til. Til sammenligning med juridiske definisjoner kan det stilles spørsmål til om en sosialpsykologisk forståelse umiddelbart gir innsikt i hvordan en overgrepsutsatt gutt opplever sine erfaringer? Jeg søker her å belyse motsetningsforholdet mellom det å skulle basere seg på en rent juridisk definisjon, såvel som en sosialpsykologisk forståelse, og det å vektlegge guttens subjektive opplevelse. Etter mitt skjønn gir den sosialpsykologiske forståelsen et bedre grunnlag til å kunne se og navngi ulike reaksjoner, og den juridiske kategoriseringen sier noe om innholdet i handlingene. Imidlertid fremkommer ingen fasit om den enkelte utsatte gutt. Den subjektive forståelsen får vi kun tak i gjennom hans unike fortelling. Å samtale med gutten kommer jeg tilbake til i neste del, hvor jeg vil belyse noen dilemmaer som kan påvirke kontaktpersonens skjønnsmessige avgjørelser, når strafferettslige hensyn møter barnevernfaglige vurderinger.

6. Barnevernfaglige vurderinger vs. hensyn til bestemmelser i straffeloven

Når det foreligger mistanker om seksuelle overgrep står kontaktpersoner overfor et dilemma knyttet til hvilket hensyn som skal veie tyngst: det barnevernfaglige eller det strafferettslige. Mens kontaktpersonen i barneverntjenesten i første rekke skal kontrollere guttens omsorgssituasjon og utviklingsmuligheter, skal politiet vurdere hvorvidt det påståtte overgrepet kan bevises og straffefølges (Søftestad 2005, 59). Foruten dette kan også andre ulike instanser være koblet inn, med ytterligere ulike mandater som er grunnleggende ulike. En slik ansvarsfordeling kan være nødvendig for å oppnå de totale målene om beskyttelse av den utsatte gutten, behandling av eventuelle traumer, gi støtte til både den utsatte og familiemedlemmer, og ikke minst for å sikre samtlige parter rettssikkerhet (Lassen 2001, 9). «Ingen er så stor at han ikke må tøy seg, ingen er så liten at han ikke må bøye seg», sier et norsk ordtak. Det illustrerer hva et godt samarbeid må ta utgangspunkt i. Vi må kanskje tøy oss, og involvere andre, for å imøtekomme alle nødvendige hensyn når overgrepsmistanker dukker opp. Samtidig må vi kanskje bøye oss, hvorpå et viktig aspekt for vår egen del må vike for et annet viktigere aspekt for helheten.

Bourdieu (1996, 50) hevder at «statens tenkning er tilstede helt inn i det mest intime av vår tenkning (...)». Denne påstanden kan ses opp mot Brottveits (2014) forskning om hvordan kontaktpersoner i barnverntjenesten forholder seg til sin rolle sett i lys av maktfordeling på tvers av instanser. I forrige del viste jeg til at det strafferettslige perspektivet står sentralt i samfunnsdiskursen. Brottveit presiserer i denne sammenheng at det tidlige barnevernfaglige perspektivet, på lik linje med dagens strafferettslige perspektiv, var tuftet på gjengjeldelse og straff. Slik kan det tenkes at statens tenkning og det uttrykte behovet for samfunnsvern både kan legge «*føringer* for hvordan barnevernet skal forholde seg til seksuelle overgrepssaker» og «begrensninger for barnevernets handlingsrom så lenge den rettslige etterforskningen pågår» (ibid, 210).

Hindrer en anmeldelse det barnevernfaglige arbeidet?

Hensynet til barnets beste skal stille sterkest i kontaktpersonens vurderinger, jf. bvl. §4-1. Til tross for en alminnelig avvergeplikt, jf. strl. §196, har ikke kontaktpersonen en juridisk forpliktelse til å involvere politiet i saker med mistanke om overgrep. Unntaket er når en

anmeldelsen er *nødvendig* for å fremme barneverntjenestens egne oppgaver, eller for å forebygge skade på liv og helse, jf. bvl. §6-7, tredje ledd. Forskning viser at kontaktpersoner finner det utfordrende å vurdere hvorvidt en sak er alvorlige nok til å kvalifisere for en rettslig etterforskning (Vorland og Skjørten 2017, 127). Politiet ytrer imidlertid et ønske om å bli inkludert i arbeidet med overgrepsmistanker og vurderinger rundt en anmeldelse så tidlig som mulig. Dersom mistanken og opplysningene vi besitter ikke er tilstrekkelig for en etterforskning vil de be om at saken utredes mer i regi av barneverntjenesten (ibid, 124).

Brottveit (2014) fant i sin studie at omlag halvparten av hennes informanter hadde en prinsipiell formening om at overgrepsmistanker skal anmeldes. Resterende halvpart var opptatt av å vurdere sannsynligheten for at en anmeldelse medfører noe positivt for barnet opp mot mulige negative konsekvenser for barnevernsaken. Informantene har en tilsynelatende bekymring om at en eventuell strafferettslig frifinnelse av den mistenkte vil stå i veien for barnevernets videre mulighet til å yte hjelp. Det trenger imidlertid ikke være et umiddelbart motsetningsforhold mellom en opprettholdt barnevernsak og en henlagt straffesak. Advokater understreker at kontaktpersoner kan iverksette nødvendige tiltak ut fra egne vurderinger av barnets behov (ibid, 209).

Et sentralt spørsmål kan være hvordan det vil det påvirke muligheten til å oppnå tillit om vi velger å overkjøre guttens eventuelle ønske om at overgriperen ikke skal anmeldes i en tidlig fase? Herberg og Johannesdottir (2007, 137) viser til Skjervheim for å synliggjøre forskjellen mellom å overtale og overbevise. Å overtale blir her objektivere fremstilt, som noe påtvunget fra den som besitter makten. En overbevisning vil til motsetning ta høyde for å anerkjenne at den andres ønsker også er viktige. Hvis vi ensidig skal forholde oss til et prinsipielt syn om at overgrepsmistanker skal anmeldes, står vi kanskje i fare for å objektivere det enkelte medmennesket vi står overfor? Med mindre en anmeldelse er nødvendig for å sikre gutten fra ytterligere overgrep, vil jeg argumentere for at guttens mening etter loven skal tillegges vekt med hans alder og modenhet, jf. bvl. §6-3 og art. 12 i FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen – BK). Det trenger ikke være en umiddelbar motsetning mellom å anerkjenne gutten, og samtidig være åpen om at jeg anonymt ønsker å rådføre meg med politiet om hvordan det er riktig å gå frem i guttens unike situasjon. Som kontaktperson kan jeg ut i fra dette argumentere for at en anmeldelse kan være riktig, dersom politiet understøtter denne vurderingen. Jeg kan likeså være tydelig på at resultatet av en etterforskning og eventuell tiltale mot overgriperen ikke vil

påvirke hvorvidt jeg tror på det gutten formidler. Snarere enn å fokusere på hvilke begrensninger den strafferettslige prosessen medfører, tyder forskning på at det er viktig at kontaktpersonen ser hva barneverntjenesten kan bidra med som komplementerer påtalemyndighetens arbeid. Kjær og Mossige (2013, 105) er bekymret over at der hvor kontaktpersonen vurderer at andre instanser skal trekkes inn, så undervurderes barneverntjenestens rolle i det videre arbeidet. Resultatet kan da bli at bekymringsmeldingen henlegges når kontaktpersonen anmelder overgrepsmistanken (ibid, 95).

Dahle (2008, 16) viser på sin side til at anmeldelser ofte ikke fører til en tiltale, men henlegges av politiet. Hvem skal da sikre barnet videre? Under praksis i barneverntjenesten drøftet jeg hvorvidt overgrepsmistanker bør anmeldes med flere kontaktpersoner på kontoret. Våre refleksjoner var at vi trolig kan tenke at politiet har det samme ønsket som barneverntjenesten: at anmeldelser og bekymringsmeldinger kommer inn, slik at riktig instans får vurdere forholdet ut fra sin faglige og juridiske kompetanse. Dette vil være i tråd med forskningen som sier at politiet ønsker å bli involvert på et tidlig tidspunkt (Vorland og Skjørten 2017, 123). Slik jeg ser det vil det være viktig at vi til tross av en anmeldelse ikke trekker oss ut, men vektlegger egne vurderinger av guttens behov, og setter inn tiltak ut fra dette.

Kan kontaktpersonen samtale med gutten når overgrepsmistanken er anmeldt?

Både kontaktpersoner og en eventuelt engasjert sakkyndig kreve å samtale med gutten i meldingen i enerom, jf. bvl. §4-4, femte ledd. Gutten har på sin side både rett til å bli hørt og rett til å få medvirke. I BK art.12 nr.2 presiseres at denne retten gjør seg særlig gjeldende i saksbehandling, mens bvl §4-1, andre ledd, understreker at kontaktpersonen også skal tilrettelegge for at samtaler med barn kan gjennomføres. Imidlertid er dette en rettighet, og må ikke forveksles med at gutten plikter å uttale seg (Lindboe 2012, 69). Det han eventuelt forteller skal ikke bare høres, men tillegges vekt etter alder og modenhet, jf. bvl. §6-3 og BK art. 12. Paradoksalt nok blir kontaktpersoner som samarbeider med politiet ofte bedt om å avvente gjennomføring av egne samtaler og vurderinger i påvente av at en straffesak, slik at bevis ikke forspilles (Brottveit 2014, 210). Dersom kontaktpersonen imøtekommer dette ønsket fullt ut, kan man se på dette som en faktor som kan føre til at guttens rett til å bli hørt ikke alltid overholdes. Fagfolk poengterer på sin side at samtaler med barn generelt står i fare

for å bli unngått, fordi det oppleves faglig og personlig krevende (Gamst 2011, 17; Øvreeide 2009, 13). Med andre ord kan det være vanskelig å si noe om hva som er den egentlige årsaken hvis en gutt ikke får oppfylt denne rettigheten ved overgrepsmistanker.

Jeg vil løfte to momenter som jeg anser verdt å se opp mot hverandre. Når kan en forvente at en eventuell etterforskning blir gjennomført, kontra når den utsatte gutten og hans familie har behov for barnevernfaglig hjelp og støtte. Kan det sett ut fra en vurdering av dette anses som forsvarlig å avvente en barnevernfaglig vurdering som baserer seg på guttens formidling av sine behov? Tiden kontaktpersonen har til rådighet for å fatte beslutninger i meldings- og undersøkelsesfasen er begrenset, jf. bvl. §§4-2 og 4-3. Kanskje frykter man å måtte henlegge saken på bakgrunn av manglende informasjon, hvis man skal avvente eventuelle avhør? Det kan tyde på at barneverntjenestens begrensede tid i større grad blir tatt hensyn til i Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner av 02. oktober 2015.

Forventningen er nå at et tilrettelagt avhør skal skje innen en til tre uker (Vorland og Skjørten 2017, 117). Nyere forskning viser også at samarbeidet mellom barneverntjenesten og politiet har blitt bedre etter at politiets frister for gjennomføring av formelle avhør ble kortet ned (ibid, 11).

Det er ikke nødvendig å avvente å samtale med gutten. Advokater argumenterer for at en strafferettslig prosess ikke behøver å stå i veien for at barnevernet kan iverksette tiltak ut fra egne vurderinger (Brottveit 2014, 209). Kontaktpersonen kan drøfte anonymt med politiet, og rådføre seg i forhold til hvordan man bør gå frem for å ikke stå i veien for en eventuell strafferettslig prosess. Politiet synes også å være opptatt av at deres kunnskapsbidrag kunne ført til mer adekvate tiltak for den enkelte familie (Vorland og Skjørten 2017, 119). For å ikke forspille en eventuell straffesak kan det tenkes at vi, fremfor å utelukke en samtale, kan utøve forsiktighet i forhold til hva vi går inn på og ikke. Det er politiets oppgave å etterforske hva som har hendt, og våre samtaler med gutten bør begrense seg til å ta opp det som er nødvendig for å sette inn adekvate barneverntiltak (Sosial- og helsedirektoratet 2003, 16). Et fokus kan være hvordan gutten har det med seg selv og sitt liv, og hvordan han forstår seg selv og sine relasjoner (Øvreeide 2009, 209). Gjennom den inngangen kan gutten både bekrefte og avkrefte noan av de faglige hypotesene kontaktpersonen fortolker ut fra opplysningene i bekymringsmeldingen. Det kan bidra til at riktige vurderinger fattes videre i saken (Aadnesen, Hærem og Delås 2014, 134).

7. Kontaktpersonens egne reaksjoner

Fagfolk understreker at overgrepsmistanker ikke utgjør «normalproblematikken» i kontaktpersonens arbeidshverdag (Johansen 2001). Samtidig viser forskning at barneverntjenesten har høyere terskel for å gripe inn ved mistanke om overgrep sammenlignet med andre typer bekymringer for barn (NOVA 2007:20 i Dahle 2008, 11). Det kan være vanskelig å si hvorfor det er sånn. Kanskje er færre saker registrert som overgrepssaker fordi overgrep generelt kan være vanskelig å avdekke og bevise? Som tidligere nevnt forteller mange overgrepsutsatte ikke om sine erfaringer før de er voksne. Stang (2007) peker derimot i retning at det ofte utydelige forholdet mellom frivillighet og tvang, og dilemmaer knyttet til minste inngreps prinsipp, kan medføre at barnets rettsstilling stiller svakere enn hensynet til å verne foreldrene fra tvangsinngrep. Når er det riktig å gripe inn? Og med hvilke tiltak? Det kan tenkes at disse spørsmålene kommer tidlig, og er med på å skape reaksjoner i oss.

Et valg om å ta arbeid i barneverntjenesten er gjerne basert på et særlig engasjement for barns beste, og stilt overfor overgrepssakene kan kontaktpersonen minnes på hvor urettferdig både livet og verden er (Dyregrov 2010, 237). Fagfolk trekker frem ulike momenter som kan hemme en hensiktsmessig tilnærming til oppgavene som skal løses ved overgrepsmistanker. Både frykt for å mistenke eller anklage noen på feilaktig grunnlag, usikkerhet knyttet til egen fagkunnskap og hvilke tilnærminger og avgjørelser som til en hver tid kan vurderes å være det enkelte barns beste – såvel som et overdrevet fokus på andre juridiske aspekter enn eget lovverk står sentralt i Søftestad (2008, 71) sine beskrivelser. Dyregrov (2010, 238-240) tilfører potensielle reaksjoner som at kontaktpersonen kan føle seg hjelpeløs, redd og engstelig, at man kan føle en eksistensiell usikkerhet, raseri, sorg eller smerte, oppleve påtrengende bilder eller skam- og skyldfølelse både for det man gjør og det man ikke gjør. Killén (2015, 80-89) fokuserer utover dette på ulike mestringsstrategier man kan innta, og har listet opp 9 potensielle strategier som jeg vil vise til med eksempler: vi kan *overidentifisere* oss med både gutten og foreldrene og tilskrive dem vår egne reaksjoner og kvaliteter. Vi kan *bagatellisere* informasjon eller *forklare problemer som noe annet enn de faktisk er*. Likeså kan vi *projisere* og/eller *introjisere* følelsen av utilstrekkelighet, og bevisst *distansere* oss fra å gripe inn. *Sakens kompleksitet kan også reduseres*, ved at vi tenker at en gitt fremgangsmåte må til, uten å ta høyde for at mennersker er ulike. Vi kan også *tilskrive andre våre egne normer og verdier* og basere vurderingene våre på disse. Likeså kan vi *tre ut av vår egen rolle*, og gjøre mer enn vi juridisk har tilgang til, og utover hva som er etisk forsvarlig.

Stammer terskelen for å gripe inn i overgrepssaker fra en visshet om at uavhengig hvilke beslutninger vi tar så kan utfallet være skjebnesvangert for de som rammes? Det kan tenkes at konsekvensene av en uberettiget anklage kan være vanskelig å reversere virkningene av. På en annen side kan barnet stå i fare for å måtte leve videre med ytterligere overgrep. Frykter vi konsekvenser og sanksjoner om vi ender opp med å trække i andres bed? Dette fører meg tilbake til spørsmålet om hvem det skal være best for å avvente og utsette å ta tak i overgrepstanker? I de tilfellene vi velger å se bort, er det verdt å huske at det oftest er barna som står i fare for å skulle betale prisen (Killén 2015, 76).

Kan nysgjerrigheten overvinne avskyet?

Hilde Reikrås er etterforskningsleder for operasjon Dark Room; en politigruppe som er nedsatt for å avdekke pågående og planlagte overgrep (NRK 29.04.2017³). Operasjonen har blitt viet mye medieoppmerksomhet siden den ble gjort kjent på senåret 2016. Det hele startet med en enkeltstående anmeldelse, hvor innholdet i beslaget var så grovt at Reikrås ble «nysgjerrig». Dette fortalte hun om da hun ble intervjuet i tv-programmet Lindmo (4. februar 2017⁴). Hun sier hun tok saken med seg hjem, på grunn av manglende tid til å sette seg inn i kompleksiteten i saken under kontortiden. Dette er nok kontroversielt å trekke frem i denne sammenheng. Jeg opplever at vi som barnevernstudenter blir instruert i hvor viktig det er å la jobben forbli på kontoret. Det er heller ikke overførbart i den grad at kontaktpersoner ikke har anledning til å ta med seg sakspapirer hjem. Men jeg vil trekke det tilbake til nysgjerrigheten. Reikrås (ibid) forteller i intervjuet med Lindmo at hun har fokus på det å være profesjonell, men at det ikke innebærer at hun ikke kan kjenne på følelsen av avsky. Et budskap som er verdt å ta med seg i denne sammenheng er at nysgjerrigheten kanskje kan hjelpe oss å se forbi avskyet. Likeså at det ikke er en motsetning mellom å kjenne på følelser, og det å være profesjonell. Det handler kanskje mer om hva man gjør og hvordan man forholder seg til ubehaget? For eksempel kan man sette fokus på hvem *personen* (overgriperen eller gutten) er, fremfor handlingen vedkommende har utført eller vært utsatt for. Det er forskjell på å føle avsky mot en person og en hendelse (Eide 2013, 154).

3 <https://www.nrk.no/hordaland/her-jobber-politiets-spesialgruppe-for-a-avsløre-overgrepsnettverkene-1.13236712> (29.04.2017)

4 <https://tv.nrk.no/serie/lindmo/MUHU12000317/04-02-2017#t=44m27s> (29.04.2017)

8. Et vellykket arbeid trass motvind

Mitt fokus har hittil vært særlig å belyse hvordan vi kan påvirkes i den grad at vi begår uhensiktsmessige handlinger basert på ulike typer forforståelser og påvirkningsfaktorer. Faren kan i så måte sies å være at vi blir for opptatt av og holder fast ved vårt førsteinntrykk (Aadnesen, Hærem og Delås 2014, 155). I denne sammenheng kan det være nyttig å minne seg selv på at som kontaktperson er man juridisk forpliktet til å sikre at saken har et tilstrekkelig opplysningsgrunnlag innen man fatter beslutninger om henleggelse eller tiltak, jf. §17 i Lov av 10. februar 1967 Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven/fvl.). Jeg vil i denne delen løfte frem igjen noen momenter jeg har vært innom i de foregående delene, for å belyse at utfallet ikke trenger å bli som jeg tidligere har skissert som muligheter.

Du ser det ikke før du tåler det

I forbindelse med etableringen av det tverrfaglige konsultasjonsteamet for overgrepssaker i Oslo, skal Inga-Marte Thorkildsen ha vist til en samtale med en psykologspesialist om boka *Du ser det ikke før du tror det*, hvor psykologspesialisten skal ha tilføyd at det ikke bare handler om å tro, men at *for å se må vi også tåle å se* (Fontene 2016⁵). Det er et interessant utsagn fra psykologspesialisten. Selv om de aller fleste ikke vil benekte at det forekommer seksuelle overgrep, virker det kulturelle tabuet fremdeles inn på en måte som gjør det vanskelig å stå i mot de normative kreftene som ber oss se en annen vei når vi står overfor en konkret mistanke (Søftestad 2008, 51). Da kan vi begynne å snakke om det å tåle fremfor det å tro. Sett ut fra mulige reaksjoner og strategier vi kan innta vil jeg si meg enig i at vi ikke bare må tro for å handle adekvat. Vi må kanskje først og fremst tåle å stå i ubehaget som kan vekkes i oss, for å handle adekvat i det ukjente terrenget overgrepssaker kan være for oss som kontaktpersoner.

Du trenger ikke nødvendigvis å vite masse om incest eller ungdom for å snakke og lytte. Du trenger bare å vite at du selv er et menneske, at du tåler meg. Og så kan du jo be om hjelp fra andre om det er noe du trenger og hvis du blir usikker (informant i Talsethagen 2005, 359)

5 <http://fontene.no/nyheter/krafttak-for-vern-av-barn-i-oslo-6.47.421995.91d466f97b> (13.04.2017)

Talsethagen (2005) løfter frem en rekke følelser hennes informanter har lagt vekt på når hun studerte hvorvidt incest er et tema som blir drøftet på barnevernkontoret. En kontaktperson i studien sier at: «Ingen på kontoret vet hva vi skal se etter og vi har ingen oppskrift på symptomer» (ibid, 352). Det som slår meg er at dette vel kan sies om alle saker. Jeg tenker da på at det handler om helheten, nysgjerrigheten og interessen for å finne ut mest mulig om det unike i en konkret melding. Som den andre informanten sa, så trenger vi kanskje ikke vite så mye, om vi bare tør å tro at vi tåler å høre? Likeså har jeg vist til at det ikke nødvendigvis finnes en fasit hva angår symptomer. En slik sammenligning kan føre til at vi tenker vi bør handle på samme måte, hvorpå vi mister det unike ved akkurat denne gutten, og bare handler ut fra tidligere mønstre (Aadnesen, Hærem og Delås 2014, 157). På motsatt side finner man argumentasjonen for at erfaring gjør oss bedre rustet, hvorpå enkelte fagfolk påpeker av vi i for liten grad benytter oss av sammenligninger med lignende saker (Rød 2014, 33). Jeg tenker det handler om en balansegang. At vi bør hente aspekter fra begge oppfordringer.

Kontaktpersonens reaksjoner kan være en ressurs

Jeg har vist til at det er viktig å bli kjent med egne forforståelser, ettersom disse kan påvirke oss. Slik kan det tenkes at vår evne til å håndtere ubehaget i overgrepssaker vokser med erfaring. Dette har Søftestad (2003) sett nærmere på i forskningsprosjektet *Fra nybegynner til kompetent praktiker*, hvor siktemålet var å få tak i faktorer som kunne peke på hva som hadde muliggjort informantenes langvarige engasjement for overgrepsfeltet. Hun fant at møtet med overgrepsutsatte etter mange år i feltet fremdeles kan gjøre sterke inntrykk på fagfolk, men at evnen til selvavgrensing synes å øke gjennom erfaring. Søftestad knytter også samarbeidet mellom etater til at man i mindre grad føler seg alene om å stå i de vanskelige sakene som overgrepssaker kan være. At man finner en form for kollegial støtte. Samtidig kan man gjennom samarbeidet få mer kjennskap til de ulike etatenes mandat, og gjennom dette tydeliggjøre egen rolle og eget ansvar. Det kan kanskje sies å styrke blikket for at sammen er vi sterkere? Søftestad finner at samarbeidet er en kilde til både drivkraft og læring, og påpeker at hun finner noen kjennetegn blant informantene (ibid, 93). Nysgjerrighet, engasjement og omsorg er blant eksemplene, såvel som utholdenhet og stahet. I tillegg viser hun til at det synes å være slik at informantene påtar seg at ansvar for å synliggjøre overgrepssproblematikken i samfunnet.

Så hvordan kan man lære å tåle ubehaget? Det synes det å være viktig å ha et arbeidsklima som har rom for at incest tematiseres (Talsethagen 2005, 353). Denne tematiseringen henger sammen med tilgangen på en kollegial støtte, hvor man både kan vise både følelsesmessige reaksjoner og bruke humor (Søftestad 2004, 94). Å ikke føle seg alene synes også å være sentralt. Dette kan gjelde både tverretattlig samarbeid som ressurs (Søftestad 2003, 93), og tilgangen på støtte og veiledning fra ledelsen eller eksterne veiledere (Talsethagen 2005, 352). Mengdeeksponering og erfaring synes på sin side å være en motvekt som bidrar til å nøytralisere følelsen av faglig usikkerhet og personlige reaksjoner (Søftestad 2003, 95). Sist, men ikke minst, viser det seg også at bevisstgjøring av egne reaksjoner kan være en ressurs for kontaktpersonen. Gjennom å identifisere egne følelser og reaksjoner kan kontaktpersonen gjennom mentalisering og selvavgrensing fange opp det latente budskapet i andres uttrykk og kommunikasjon (Søftestad 2008, 103). Jeg vil trekke dette tilbake til førsteårspraksisen, og møtet med foreldre som ble presentert for overgrepstanker. Innledningsvis skrev jeg at jeg den gang oppfattet deres uttrykk som frustrasjon og benektelse. I retrospekt kan det tenkes at det slettes ikke var noen av delene. Kanskje handlet det heller om en frykt disse foreldrene hadde fordi de ikke visste hvordan de skulle møte barnet sitt følelsesmessig. Eller en fortvilelse og desperasjon med rot i et ønske om at noen i større grad kunne vise vei i et ukjent terreng. Deres reaksjoner kan stamme fra at de selv følte seg utilstrekkelige (Bunkholdt og Sandbæk 2008, 97). Når jeg er bevisst dette kan jeg møte foreldre på en måte som er mer hensiktsmessig i senere sammenhenger.

Et systematisk arbeid og blikk for helheten

Faren for å redusere kompleksiteten av saken gjennom vurderinger basert på forforståelser kan for eksempel tenkes at er mulig å imøtekomme gjennom et aktivt fokus på helheten. Helheten vil komme mer til syne når kontaktpersonen ikke ensidig baserer informasjonsinnhenting ut fra førsteinntrykket, men også vurderer hva som kan være nødvendige og komplementerende opplysninger (Aadnesen, Hærem og Delås 2014, 122). Under praksisperioden fikk jeg innsikt i Kvello-malen, som kontoret jeg praktiserte hos tok utgangspunkt i. En styrke ved å støtte seg til en mal kan, slik jeg ser det, være at kontaktpersonen kan finne påminnelser om ulike informasjonskilder som kan være relevante. En svakhet er at man kan miste blikket for det unike i guttens liv og situasjon, og benytter

malen nærmest som en sjekkliste man ikke videre reflekterer over. Faren kan da være at punkter som kan være viktige blir oversett om de ikke inngår i malen. Kanskje er dette en av årsakene til at jeg, og medstudenter jeg har snakket med om malen, har opplevd at utdanningsinstitusjonene i mindre grad går inn på malene i undervisningssammenheng. Et alternativ til å basere seg på en mal, kan være å ta utgangspunkt i en mer generell modell om systematisert arbeid. Disse har vi også i større grad blitt eksponert for i utdanningsforløpet. Grønvold og Storø (2010, 59) presenterer en systematisk arbeidsmodell som åpner for å fremme bevissthet rundt valg av arbeidsmetoder og konkrete handlinger. Modellen består av en *planleggingsfase*, en *interveneringsfase* og en *evalueringsfase*. Prosessen er sirkulær. Dette innebærer at etter man har reflektert over det som er gjort, hva man har oppnådd og hva som kunne vært gjort bedre, kan man gå tilbake til å planlegge innhenting av ny og komplementerende informasjon. Systematikkens formål kan ses som : «...å gjøre godt arbeid for – og sammen med – klienten» (ibid, 15). De ulike fasene kan tydeliggjøre hva man holder på med, og åpne for en mer kritisk og reflektert praksis. Det er viktig å bære med seg vissheten om at informasjon fra ulike kilder blir gitt på grunnlag av ulike faglige, relasjonelle og emosjonelle ståsted (Aadnesen, Hærem og Delås 2014, 126). Dette innebærer at informasjonen som innhentes må vurderes opp mot hverandre, ettersom den ofte kan ha ulike budskap. En slik vurdering bidrar til at skjønnsmessige avgjørelser er veloverveide. Hvis vi unnlater dette, vil det gå på bekostning av sakens opplysning hvorpå faren er at guttens rettigheter ikke blir ivaretatt. Oppsummert kan man si at prosedyrer er nødvendige, men at vi må være bevisst at en mal også kan bidra til å redusere kompleksiteten om vi ikke er selvstendige nok til å tenke utover dens innhold (ibid, 122). Likeså argumenterer fagfolk for at kontaktpersoner i barnevernet i større grad må tillate seg at incestproblematikken får fotfeste «langt fremme i sin bevissthet» (Talsethagen 2005, 358).

9. Avslutning

Denne oppgaven har søkt å belyse hva som kan påvirke kontaktpersoner i barneverntjenesten når man stilles overfor mistanke om overgrep mot en gutt. Jeg har inntatt både kjønnede og generelle innfallsvinkler. Dette mener jeg er sentralt for å ikke eksotifisere gutters overgrepserfaringer. Oppsummert kan det sies at overgrepsdebattens kjønnsfokus og heteronormative forventninger synes å påvirke hvorvidt vi evner å se gutter som potensielt overgrepsutsatte. Det samme kan imidlertid også sies å gjelde det generelle tabuet seksuelle overgrep fremdeles viser seg å være. En overgrepsmistanke kan ut fra dette oppleves ujevnelig uavhengig kjønn, både for den overgrepsutsatte og kontaktpersonen i barneverntjenesten. Tabuet, såvel som utilstrekkelig kompetanse og erfaring med overgrepssaker kan, sammen med de emosjonelle påkjenningene en kontaktperson stilles overfor, se ut til å kunne resultere i at kontaktpersoner står i fare for å innta uhensiktsmessige strategier for å skåne seg selv fra ubehag. Dette kan skje både bevisst og ubevisst. Videre kan samfunnsdiskursen, hvor overgrep først og fremst ses som en straffbar handling, muligens stå i veien for at vi i tilstrekkelig grad vektlegger barnevernfaglige vurderinger.

Nysgjerrighet, god selvavgrensing, refleksivitet og standhaftighet kan bidra til at vi i større grad evner å få tak i guttens subjektive opplevelse av seg selv og sin situasjon. Slike personlige egenskaper kan være viktige for å klare å forholde seg åpent og systematisk i arbeidet. Informasjonen fra gutten selv kan være sentral i forhold til at kontaktpersonen skal kunne handle til hans beste, i tråd med lovverket. Et godt tverretattlig samarbeid kan også bidra til å nøytralisere effekten av negative påvirkningsfaktorer. Hvis vi ser på hverandre som viktige for det totale kunnskapsgrunnlaget i saken, kan det være et verdifullt grunnlag for både gutten og øvrige parter rettssikkerhet. Arbeid med overgrepsutsatte kan ut fra dette sies å være krevende for yrkesutøvere å forholde seg til på generell basis. Behovet for kompetanse og kunnskap kan følgelig sies å være mangefasettert. Hvorvidt vi klarer å stå i det krevende arbeidet, og handle adekvat, synes å stå i et avhengighetsforhold til vår egen bevissthet og refleksivitet knyttet til de utfordringene vi møter. Slike faktorer henger sammen med muligheten til å utvikle mentaliseringsevnen i den grad at vi kan bruke våre egne reaksjoner som en ressurs for å få tak i det latente budskapet i det den andre formidler.

For den utsatte gutten synes det imidlertid å være et opplevd misforhold mellom å være utsatt for overgrep og maskulin nok. Fokuset på gutter som overgrepsutsatte kan sies å ikke være tilstrekkelig, hverken i forskningssammenheng eller på folkemunne. Det kan tyde på at dette medfører at vi stilles overfor noen ekstra potensielle påvirkningsfaktorer. Dette til tross mener jeg å ha belyst at for kontaktpersoner er arbeid med overgrepsmistanker mot gutter overkommelig. Jeg vil avslutningsvis runde av med at jeg tar med meg et engasjement og et ønske om å bidra til at overgrepsutsatte gutter settes mer på dagsordenen. Forhåpentligvis kan dette også smitte over på noen av de jeg møter i fremtidige arbeidssituasjoner. Kanskje kan en gutt i større grad oppleve sine overgrepserfaringer som overkommelig – hvis forholdet mellom rollen som gutt og rollen som utsatt blir mer synlig og allment akseptert?

10. Litteraturliste

Altaposten. 27.10.2015. «Vi vil ikke være en «sak».

<http://www.altaposten.no/lokalt/nyheter/2015/10/27/%E2%80%93-Vi-vil-ikke-v%C3%A6re-en-%C2%ABsak%C2%BB-11737065.ece>

(28.03.2017).

Andersen, Torbjørn Herlof. 2012. *Sårbar og sterk. Menn som har vært utsatt for seksuelle overgrep*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Barne- og familiedepartementet. 2005. *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005- 2009)*.

Brottveit, Gudrun. 2014. «Barnevernsak eller straffesak – utilsiktede virkninger av et strafferettslig perspektiv i barnevernet». I *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 4:196-216.

Bourdieu, Pierre. 1996. *Symbolisk makt. Artikler i utvalg*. Oversatt av Annick Prieur. Oslo: Pax Forlag A/S.

Bunkholdt, Vigdis og Mona Sandbæk. 2013. *Praktisk barnevernarbeid*. 5. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Bø, Inge. 2012. *Barnet og de andre. Nettverk som pedagogisk og sosial ressurs*. 4. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Dahle, Rannveig. 2008. «Prosjektets bakgrunn, problemstillinger og begreper». I *Barnevernstjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep*. Oslo: NOVA-rapport, 5:11-26.

Dyregrov, Atle. 2010. *Barn og traumer - en håndbok for foreldre og hjelpere*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Eide, Solveig Botnen. 2013. «Menneskesyn og sosialt arbeid». I *Etikk – til refleksjon og handling i sosialt arbeid*, (red.) Eide, Solveig Botnen og Berit Skorstad, 152-173.

Eide-Midsand, Nils. 1989. «Seksuelle overgrep mot gutter. Generelle betraktninger illustrert med utdrag fra en terapiprosess». I *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 25:593-603.

Fellesorganisasjonen. 2015. *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernpedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*.

FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen – BK).

Fontene. 26.10.2016. «Krafttak for vern av barn i Oslo».

<http://fontene.no/nyheter/krafttak-for-vern-av-barn-i-oslo-6.47.421995.91d466f97b>

(13.04.2017)

Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner av

02. oktober 2015.

Gamst, Kari Trøften. 2011. *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. Oslo:

Universitetsforlaget.

Garsjø, Olav. 2011. *Sosiologisk tenkemåte. En introduksjon for helse- og sosialarbeidere*. 2. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Gartner, Richard B. 1999. *Betrayed as Boys. Psychodynamic Treatment of Sexually Abused Men*. New York: The Guilford Press.

Grønvold, Erik og Jan Storø. 2010. *Miljøarbeid i barnevernet. Systematikk & refleksjon*.

Oslo: Universitetsforlaget.

Hanssen, Helene (red.), Kristin Humerfelt, Alice Kjellevold, Anne Norheim og Rita

Sommerseth. 2010. *Faglig skjønn og brukervedvirkning*. Bergen: Fagbokforlaget.

Haugland, Gunhild Nystad, Ingrid Elisabeth Nygaard, Jone Solberg Vik og Torill Christine

Lindstrøm. 2011. «Ingen penis – ingen skade? Når kvinner begår seksuelle overgrep». I *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 48:523-528.

Herberg, Eva Berthling og Helga Johannesdottir. 2007. *Kunnskap og læring i praksis. Fra student til profesjonell sosialarbeider*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jensen, Tine K. 2007. «Hvordan kan vi forstå og hjelpe barn og ungdom som har vært utsatt

for traumer?». I *Barn og unge i psykoterapi. Samspill og utviklingsforståelse*, (red.) Haavind, Hanne og Haldor Øvreide, 294-327. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Johansen, Morten. 2001. «Kompetanseheving i hjelpeapparatet – en kvalitetssikring av møtet mellom barn, familie og hjelper». I *Ikke stikka`- vi trenger hverandre*, 2:15-17.

Killén, Kari. 2015. *Sveket I. Risiko og omsorgssvikt – et helseproblem og tverrfaglig ansvar*.

5. utgave. Oslo: Kommuneforlaget AS.

- Kjær, Aud-Keila Bendiksen og Svein Mossige. 2013. «Barnevernets henleggelse av meldinger som omhandler vold og seksuelle overgrep». I *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB)*, 11(2):83-108.
- Kolstad, Janne Tobiassen og Christian Nitschke Smith. 2015. *Seksuelle overgrep mot barn i Norge: Hvilke faktorer henger sammen med hemmelighet?* Hovedoppgave ved Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo.
- Lassen, Rikke. 2001. «Hvordan trygge barn i saker hvor man har mistanke om overgrep under samvær?». I *Ikke stikka` - vi trenger hverandre*, 2:8-11.
- Lindboe, Knut. 2012. *Barnevernrett*. 6. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lindmo. 04.02.2017.
<https://tv.nrk.no/serie/lindmo/MUHU12000317/04-02-2017#t=44m27s>
(29.04.2017)
- Lov av 10. februar 1967 *Lov om behandlingsmåten i forvaltningsaker* (forvaltningsloven).
- Lov av 17.juli 1992 nr.100 *Lov om barneverntjenester* (barnevernloven).
- Lov av 20. mai 2005 nr. 28 *Lov om straff* (straffeloven).
- Løvgren, Mette, Svein Mossige, Lihong Hunag og Kari Stefansen. 2016. «Seksuell vold i og utenfor familien». I *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015*. Oslo: NOVA-rapport 5:75-90.
- Mossige, Svein. 2008. «Hva er god praksis i barnevernstjenestens håndtering av seksuelle overgrepssaker?». I *Barnevernstjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep*. Oslo: NOVA-rapport, 5:92-122.
- NOU 2000:12. *Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Barne- og familiedepartementet.
- NRK. 29.04.2017. «Her jobber politiets spesialgruppe for å avsløre overgrepsnettverkene».
<https://www.nrk.no/hordaland/her-jobber-politiets-spesialgruppe-for-a-avslore-overgrepsnettverkene-1.13236712>
(29.04.2017)

- Ot.prp.nr.22 (2008-2009). *Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- Røkenes, Odd Harald og Per-Halvard Hanssen. 2012. *Bære eller bryte. Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. 3. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ressurscenter for menn og Fellesskap mot seksuelle overgrep. 2017. *Ser vi gutta? Gutter og menn utsatt for seksuelle overgrep*.
- Sosial- og helsedirektoratet. 2003. *Seksuelle overgrep mot barn. En veileder for hjelpeapparatet*.
- Sosial- og helsedirektoratet. 2007. *Overgrepsmottak: veileder for helsetjenesten*.
- Stang, Elisabeth Gording. 2007. *Det er barnets sak. Barns rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernlovens §4-4*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stang, Elisabeth Gording. 2013. «Når vi ikke får gehør i rettsapparatet har vi tapt på vegne av barnet». I *Undring og erkjennelse: Festskrift til Jan Fridthjof Bernt*, (red) Karl Harald Søvig, Sigrid Eskeland Schütz og Ørnulff Rasmussen, 665-678. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Steine, Iris M, Dagfinn Winje, Inger Hilde Nordhus, Anne Marita Milde, Bjørn Bjorvatn, Janne Grønli og Ståle Pallesen. 2016. «Langvarig taushet om seksuelle overgrep. Prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn». I *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 11:888-899.
- Strandbu, Astrid. 2011. *Barnets deltakelse. Hverdaglige og vanskelige spørsmål*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Søftestad, Siri. 2003. «Arbeid med overgrepsutsatte barn – en overkommelig utfordring?». I *Nordisk sosialt arbeid*, 2:89-96.
- Søftestad, Siri. 2004. «Fagfolks følelsesmessige reaksjoner». I *Fokus på familien*, 2:88-99.
- Søftestad, Siri. 2005. «Rom for barnestemmer? Om barns medvirkning i barnevernets arbeid i overgrepssaker». I *Nordisk sosialt arbeid*, 1:56-69.

- Søftestad, Siri. 2008. *Avdekking av seksuelle overgrep. Veier ut av fortielsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Talsethagen, Gro. 2005. «Incest et ikke-tema i barnevernet?». I *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 4:350-360.
- Vorland, Norunn og Kristin Skjørten. 2017. «Delprosjekt 2: Samarbeid fra anmeldelse til tilrettelagt avhør». I *Barn i krise. Samarbeid mellom barnevern og politi*. Oslo: NKVTS-rapport 4:113-168.
- Østby, Lene. 2012. *Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp? Innspill til utformingen av en nettportal for overgrepsutsatte*. Oslo: Diakonhjemmet høgskole, Rapport 2012:6.
- Øverlien, Carolina. 2012. *Vold i hjemmet – barns strategier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Øverlien, Carolina og Linda Holen Moen. 2016. «Takk for at du spør!» *En oppfølgingsstudie om kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn blant blivende barnevernspedagoger, grunnskolelærere og førskolelærere*. Oslo: NKVTS-rapport 2016:3
- Øverlien, Carolina og Hanne Sogn. 2007. *Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle*. Oslo: NKVTS-rapport 2007:3
- Øvreeide, Haldor. 2009. *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. 3. utgave. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Aadnesen, Bente Nes, Eva Hærem og Grethe Marit Delås. 2014. «Informasjonsinnhenting». I *Barnevernets undersøkelse*, (red.) Aadnesen, Bente Nes og Eva Hærem, 117-165.

Vedlegg 1:

Selvvalgt litteratur til bacheloroppgaven – 498 sider:

- Andersen, Torbjørn Herlof. 2012. *Sårbar og sterk. Menn som har vært utsatt for seksuelle overgrep*. Oslo: Abstrakt forlag AS. (s. 9-170 = 162s)
- Dyregrov, Atle. 2010. *Barn og traumer - en håndbok for foreldre og hjelpere*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. (s. 237-247 = 11s)
- Gartner, Richard B. 1999. *Betrayed as Boys. Psychodynamic Treatment of Sexually Abused Men*. New York: The Guilford Press. (s. 1-112 = 112s)
- Haugland, Gunhild Nystad, Ingrid Elisabeth Nygaard, Jone Solberg Vik og Torill Christine Lindstrøm. 2011. «Ingen penis – ingen skade? Når kvinner begår seksuelle overgrep». I *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 48:523-528. (6s)
- Killén, Kari. 2015. *Sveket I. Risiko og omsorgssvikt – et helseproblem og tverrfaglig ansvar*. 5. utgave. Oslo: Kommuneforlaget AS. (s.75-89 = 15s)
- Mossige, Svein. 2008. «Hva er god praksis i barnevernstjenestens håndtering av seksuelle overgrepssaker?». I *Barnevernstjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep*. Oslo: NOVA-rapport, 5:92-122. (31s)
- Rye-Hytten, Kjersti. 2011. «Jeg trengte en tråd til et menneske for nå hadde jeg ingen.» *Menn som er seksuelt misbrukt i barndommen og deres møte med det profesjonelle hjelpeapparatet i voksen alder*. Master i sosialt arbeid, NTNU Trondheim. (s.1-94 = 94s)
- Steine, Iris M, Dagfinn Winje, Inger Hilde Nordhus, Anne Marita Milde, Bjørn Bjorvatn, Janne Grønli og Ståle Pallesen. 2016. «Langvarig taushet om seksuelle overgrep. Prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn». I *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 11:888-899. (12s)
- Vorland, Norunn og Kristin Skjørten. 2017. «Delprosjekt 2: Samarbeid fra anmeldelse til tilrettelagt avhør». I *Barn i krise. Samarbeid mellom barnevern og politi*. Oslo: NKVTS-rapport 4 (s.113-168 = 55s)

Vedlegg 2:

Selvvalgt litteratur til fordypningsverksteder:

Verksted 1 – 102 sider:

- Brottveit, Gudrun. 2014. «Barnevernsak eller straffesak – utilsiktede virkninger av et strafferettslig perspektiv i barnevernet». I *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 4:196-216. **(21s)**
- Ressurscenter for menn og Fellesskap mot seksuelle overgrep. 2017. *Ser vi gutta? Gutter og menn utsatt for seksuelle overgrep*. (s.5-47 = **43s**)
- Søftestad, Siri. 2004. «Fagfolks følelsesmessige reaksjoner». I *Fokus på familien*, 2:88-99 **(12s)**
- Søftestad, Siri. 2005. «Rom for barnestemmer? Om barns medvirkning i barnevernets arbeid i overgrepssaker». I *Nordisk sosialt arbeid*, 1:56-69. **(14s)**
- Talsethagen, Gro. 2005. «Incest et ikke-tema i barnevernet?». I *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 4:350-360. **(11s)**

Verksted 2 – 102 sider:

- Fylkesnes, Marte Knag, Anette C. Iversen, Ragnhild Bjørknes og Lennart Nygren. 2015. «Frykten for barnevernet – En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger». I *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 2:81-96. **(16s)**
- Salole, Lill. 2013. *Krysskulturelle barn og unge. Om tilhørighet, dilemmaer, anerkjennelse og ressurser*. Oslo: Gyldendal Akademisk. (kap. 3 og 9) **(24+13s)**
- Stein, Anne Linn Torgalsbøen. 2008. *Jeg må satse på livet mitt. En kvalitativ undersøkelse om mestring blant bosatte afghanske enslige mindreårige flyktninger*. Universitetet i Oslo, Psykologisk Institutt, Master i Psykologi. **(49s)**